
Jak zaplatit vysoké školy? Zdanit absolventy

Jak zaplatit vysoké školy? Zdanit absolventy

8.7.2008, autor: Jiří Zlatuška

Existují studie, které ukazují, že český systém vzdělání financovaného pouze státem je sociálně nespravedlivý a necitlivý a že by školné tento handicap zmírnilo. Výrazně pozitivní hodnocení v tuzemských debatách dostává systém britský, kde školné zavedla labouristická vláda Tonyho Blaira. Šlo tehdy o jeden z prvních kroků labouristické ministryně školství baronky Blackstoneové po nástupu do funkce v květnu 1997.

Kontroverznost tohoto kroku vynikne přihlédnutím ke skutečnosti, že z posledního pokusu o zavedení školného předtím couvla Margaret Thatcherová, když se lekla odporu, který by to vzbudilo mezi britskými rodiči. Dobře to ilustruje, jak iluzorní je dnes dělení politických témat na „levicová“ a „pravicová“: labouristé se stali těmi, kdo školné nejen zavedli, ale později ho po dobrých zkušenostech s ním i zvýšili. Konzervativci se zabarikádovali na pozicích proti školnému a jako alternativu k financím získaným ze školného navrhovali například poskytnutí výrazné jednorázové podpory z privatizace do univerzitních fondů.

Baronka Blackstoneová, dnes rektorka Greenwichské univerzity, nešetří odvážnými návrhy, které by mohly být inspirací pro naši vládu, i jedenáct let poté, co Britům zavedla školné. Minulý týden přišla na londýnské konferenci k vysokoškolskému vzdělávání s návrhem, že by se v daňovém systému měla zavést daň pro všechny absolventy vysokých škol včetně těch, kteří (třeba jako ona) absolvovali již před desetiletími. Připomněla britským univerzitním představitelům, že každý z nich má prospěch z toho, že sám v minulosti vysokoškolské vzdělání získal, a přihlásila se k myšlence splatit svou trošku zpět.

V Bílé knize připravované českým ministerstvem školství najdeme poměrně komplikovaný návrh na zavedení školného spláceného až po dosažení určité výše příjmu po dokončení studia. Tento návrh obsahuje prvek absolventské daně v podobě takzvaných kontingenčních splátek a do jisté míry je možné jej chápat i jako prvek progresivního zdanění příjmů úspěšných absolventů. Výrazným problémem takového systému je však to, že českým vysokým školám přinese použitelné peníze až s velkým zpožděním, a navíc využívá půjčky, u kterých náklady na splácení úroků a správu systému odloženého školného skutečný finanční přínos pro univerzity znehodnotí.

Zavedení všeobecné absolventské daně pro všechny budoucí i minulé absolventy vysokých škol, jak to navrhuje Blackstoneová, by mohlo být příslovečným rozetnutím gordického uzlu uvázaného kolem školného u nás: socialisty by upokojilo zavedením mírného prvku daňové progresse, který by se týkal hlavně lépe vydělávajících pracovníků s vyšší kvalifikací. Pro konzervativce by šlo o prvek odvodu, který by neměl plošný charakter, ale podobal by se splácení privátních výnosů ze vzdělání, navíc by vycházel z receptu stejné britské ministryně, jejímž školným se pravcoví politici u nás inspirovali (pokud by se chtěli současně přiblížit i britským konzervativcům, mohli by po vzoru jejich návrhů přihodit výnos z privatizace ruzyňského letiště nebo ČEZ jako příspěvek do jmění uloženého na účtech vysokých škol). Liberálům by černou skvrnu z přidané daně trochu čistila skutečnost, že by na ni přispívali pouze ti, kteří z jejího výnosu mají nebo měli prospěch, a že by daňová sazba všeobecné rovné daně mohla mírně klesnout, protože by rozpočty vysokých škol čerpaly pouze z absolventské daně. Pro zastánce rozšiřování možností přístupu ke vzdělávání by přibyla jednoduchá motivace vysokých škol, aby se v tomto směru více snažily – víc vzdělaných vysokoškoláků by v budoucnu znamenalo i vyšší daňové výnosy pro financování univerzitních rozpočtů.

O autorovi: Jiří Zlatuška, senátor, emeritní rektor Masarykovy univerzity